

Nieuw project: Pullen Ringen

Vogeltrekstation

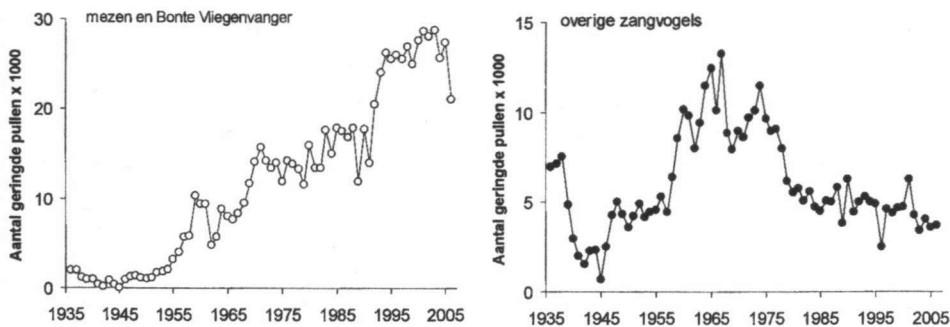
In Nederland worden jaarlijks zo'n 235 000 vogels van een ring voorzien. Ongeveer een kwart daarvan betreft nestjongen en niet-vliegvlugge kuikens. Het doel van ringwerk in algemene zin is het vergroten van onze kennis over verplaatsingen, sterfte en geboorte van vogels, en veranderingen daarin. Vogels ringen beantwoordt wetenschappelijke vragen maar heeft ook maatschappelijk nut, bijvoorbeeld om gericht beschermingsmaatregelen te kunnen nemen voor afnemende soorten, of om natuur- en milieubeleid te ondersteunen. Vanuit die maatschappelijke optiek gaat de belangstelling met name uit naar die vogels waarvoor Nederland een belangrijke rol vervult in de jaarcyclus, als overwinterings-gebied maar ook en vooral als broedgebied. Het ringen van Nederlandse broedvogels is daarom van bijzonder nut. Belangrijke populatiesturende factoren ontwikkelen zich in ons land immers niet altijd hetzelfde als elders, en voor sommige vragen is het nodig te weten welke specifieke trek- en overwinteringsgebieden de Nederlandse broedpopulaties aandoen. Het ringen van jonge vogels levert daarbij informatie op over hun lotgevallen in het eerste levensjaar, die door het ringen van volwassen vogels niet kan worden verkregen. Denk aan sterfte in de kwetsbare periode kort na het uitvliegen en in de eerste winter, verschillen tussen leeftijds-groepen in trekroute en overwinteringsgebied, en dispersie van geboorteplek naar de plaats van vestiging als broedvogel.

Voor sommige van deze vragen is informatie over de precieze geboorteplaats vereist, en die is voorhanden wanneer vogels als nestjong (of niet-vliegvlug kuiken) zijn geringd. Daarnaast geeft alleen het ringen van nestjongen informatie over hun geboortedatum, die bijvoorbeeld valt te gebruiken om lange-termijnveranderingen in de broedfenologie te beschrijven. Zo beschreef Beintema (*Ardea* 73: 83-89, 1985) aan de hand van ringdatums dat de legdatum van weidevogels tussen 1910 en 1975 met twee weken vervroegd is. Iets dergelijk is

ook mogelijk met de ringgegevens van jonge koolmezen, bonte vliegenvangers en andere soorten, om verder terug te zoeken in de tijd naar vingerafdrukken van klimaatverandering. Maar ook voor meer direct beleidsgerichte vragen kan informatie over geboortedatums van belang zijn. Hebben bijvoorbeeld de (later in het seizoen geboren) kuikens uit vervolglegels van Kieviten een kleinere of juist een grotere overlevingskans dan jongen uit eerste legels die niet werden geraapt?

De aantallen nestjongen die jaarlijks in Nederland worden geringd variëren enorm tussen vogelsoorten. Ze zijn groot voor roofvogels en uilen (bijna 14 000 per jaar in de afgelopen 10 jaar, vooral dankzij WRN, STONE en de Kerkuilen Werkgroep Nederland), en meeuwen en sterns (ca. 7500), maar uiterst klein (< 50) voor futen, eenden, hoenders en rallen. De vogelgroep waarvan de grootste aantallen nestjongen worden geringd zijn de zangvogels, met zo'n 35 000 per jaar. Het overgrote deel hiervan betreft echter slechts vier soorten die onderwerp zijn (geweest) van grootschalige onderzoeks-projecten: kool- en pimpelmees (ca. 18 000 per jaar), bonte vliegenvanger (6500) en boerenzwaluw (4000). Van de overige 5000 jaarlijks geringde nestjonge zangvogels behoren de meeste tot slechts een handjevol soorten die in nestkasten broeden en/of waaraan speciale onderzoeksprojecten zijn gewijd (zwarte mees, boomklever, glanskop, gekraagde roodstaart, ringmus, spreeuw, grauwe klauwier). Van veel algemene zangvogelsoorten worden in ons land nauwelijks of geen nestjongen (meer) geringd. Daaronder zeven van de 10 meest talrijke broedvogels van Nederland (winterkoning jaarlijks gemiddeld 66 nestjongen geringd in de afgelopen 10 jaar; roodborst 64, tijftjaf 50, vink 43, huismus 23, fitis 16, houtduif 7), maar ook soorten die op de Rode Lijst staan omdat ze sterk in aantal afnemen (veldleeuwerik 62, kneu 37, graspieper 31, spotvogel 30, matkop 17, gele kwikstaart 5). Juist ook voor zulke soorten kunnen ringgegevens waardevolle informatie verschaffen over de oorzaken van de afname.

De situatie is niet altijd zo geweest. Na een dieptepunt in ringactiviteiten tijdens de tweede wereldoorlog groeide het aantal geringde nestjonge zangvogels in de daarop volgende decennia sterk. Terwijl die groei bij de mezen en bonte vliegenvangers tot in recente jaren is doorgegaan, zijn van de overige soorten de geringde aantallen na het midden van de jaren '60 weer sterk gedaald (figuur 1). Veel ringers gingen toen mistnetten gebruiken, waarmee veel meer vogels konden worden gevangen (die echter veelal een onbekende herkomst hebben). Het aantal jaarlijks geringde nestjongen van deze soorten is tegenwoordig zelfs minder dan de helft van dat in de jaren '30 van de vorige eeuw. Bovendien nam het ook in de afgelopen 10 jaar nog steeds af. Voor sommige soorten wordt dit gedeeltelijk opgevangen doordat tegenwoordig jaarlijks ca. 7500 (volgroeide) jonge zangvogels worden geringd in het Constant Effort Site project. CES is echter geen volwaardige vervanger van het ringen van nestjongen, omdat (1) daarmee slechts een beperkte selectie van soorten en biotopen wordt gevolgd, (2) de uitvlieg- of geboortedatum meestal niet bepaald kan worden, en (3) veelal onbekend of onzeker is waar de vogels zijn geboren.

Figuur 1. Aantal in Nederland geringde nestjongen van zangvogels per jaar.
Links: mezen en bonte vliegenvanger,
Rechs: overige zangvogels.

Om deze ontwikkeling om te buigen wil het Vogeltrekstation het ringen van nestjonge vogels stimuleren. We willen daarbij nauw aansluiten bij het Nestkaartenproject van SOVON. Dat doen we omdat op die manier niet alleen gegevens over de plaats en het aantal jongen, maar ook alle andere relevante details van het broedgeval in kwestie, voor zover bekend, kunnen worden vastgelegd: het oorspronkelijke aantal eieren, de uiteindelijke uitkomst, nestbiotoop, biometrie van de jongen etcetera. Omdat het bezoeken van nesten ook risico's met zich meebrengt, is het van belang om van de bezochte nesten zo veel mogelijk informatie te verzamelen.

Dit betekent dat geïnteresseerden die bereid zijn hierin serieus (lieft gedurende meerdere jaren) tijd te investeren, vanaf 2008 een vergunning kunnen aanvragen om nestjongen of niet-vliegvlugge kuikens te ringen, mits ze ook deelnemen aan het nestkaartenproject. Dat houdt in dat ze als deelnemer bij SOVON geregistreerd staan en voor alle gevonden nesten, ongeacht of daarin jongen konden worden geringd of niet, een (digitale) nestkaart invullen (zie www.sovon.nl/default.asp?id=127). De digitale nestkaart zal zo worden aangepast dat daaruit ook automatisch een poot .rgg file kan worden gegenereerd, zodat ringers niet dezelfde gegevens twee keer hoeven in te voeren. Het is de bedoeling dat deze aanpassing voor het volgende broedseizoen klaar is. Er wordt ook gewerkt aan een nieuwe versie van de handleiding bij het nestkaartenproject, waarin ook informatie zal worden opgenomen die van belang is voor het veilig ringen van nestjonge vogels.

Uiteraard kan een ringvergunning alleen worden verstrekt als de waarnemer de vereiste kennis en vaardigheden bezit. Dat betekent in de regel een periode van training door een ervaren ringer, en een evaluatie door een door het VT aan te wijzen ringvergunninghouder. De hoeveelheid training en instructie die nodig is varieert met de soort(groep)en die men wil gaan ringen. Ook dienen nestringers te voldoen aan de normale voorwaarden aangaande toestemming van terreineigenaren, het digitaal aanleveren van ringgegevens en het volgen van certificeringsbijeenkomsten (zie www.vogeltrekstation.nl).

In principe willen we informatie verzamelen over alle soorten Nederlandse broedvogels, maar sommige soorten zijn zo kwetsbaar of schaars dat hun nestjongen beter niet of alleen onder strikte voorwaarden geringd kunnen worden. We zullen daarmee rekening houden bij het beoordelen van vergunningaanvragen. Aan de andere kan zijn er ook soorten waarvan nu al grote aantallen nestjongen worden geringd. Voor zulke soorten zullen we alleen nieuwe vergunningen verstrekken als al bestaande activiteiten van ringers wegvallen of als er sprake is van een onderzoeksproject met een specifieke vraagstelling. Dat geldt voor roofvogels en uilen, meeuwen en sterns, bonte vliegenvanger en kool- en pimpelmees.

